

VISSEN

DE AHV: ALS DE NATUUR EN VISSEN JOUW PASSIE IS

SAMEN
MET JOU
ZIJN WIJ
DE AHV

AMSTERDAMSE
HENGELSPORT
VERENIGING

Polder en boezem rond Zaandam

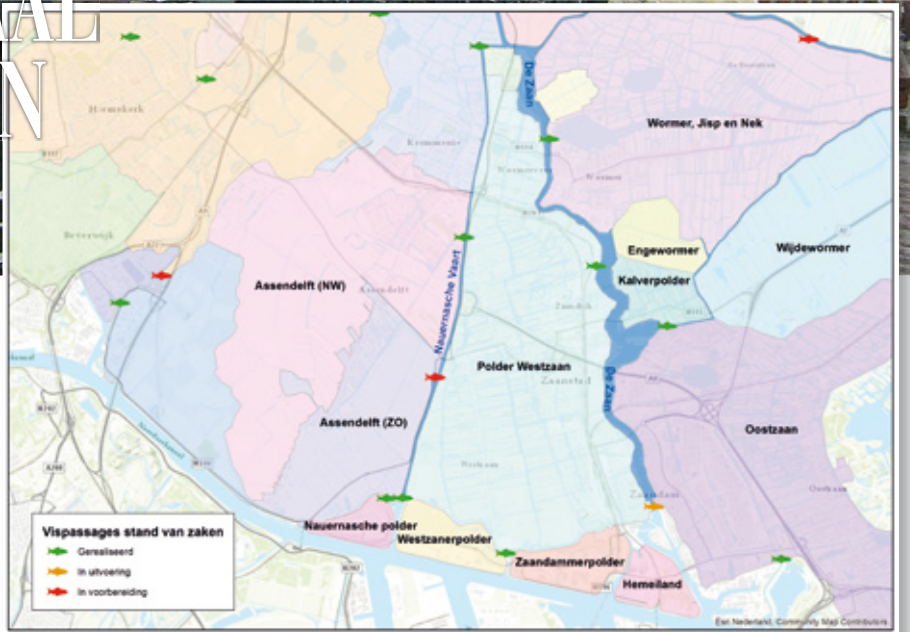
MONITORING 6

TREKVISSSEN

NOORDZEEKANAAL

EN OMMELANDEN

TEKST & FOTOGRAFIE RIK BEENTJES

Het Noordzeekanaal is een belangrijke route voor vissen die tussen het zoete binnenwater en de zee trekken. Aal (paling) en driedoornige stekelbaars zijn daarvan de bekendste voorbeelden. Sinds 2017 doen de waterbeheerders en andere partijen gezamenlijk onderzoek naar de effectiviteit van vispassages en resterende knelpunten in de migratieroutes. De resultaten van de onderzoeken gebruiken we om trekroutes verder te optimaliseren zodat de visstand in de regio verbetert.

In het vervolg van de serie zoomen we verder in op de boezem en poldergebieden rondom het Noordzeekanaal. In deze aflevering: Polders en boezem in de westelijke Zaanstreek.

Ten westen van Zaandam ligt een uitgestrekt veenweidegebied met als belangrijkste gebieden de polder Westzaan en de polder Assendelft. De polder Westzaan wordt als het ware omarmd door de Schermerboezem. Aan de oostzijde ligt de Zaan en aan de westzijde de Nauernasche Vaart die meteen de oostelijke begrenzing van de polder Assendelft vormt. Aan de zuidzijde ligt het Noordzeekanaal met op verschillende plaatsen nog industriepolders die buiten de oorspronkelijke waterkering van het IJ liggen. Het gebied is in beheer bij Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier (HHNK).

Zowel de polder Assendelft als de polder Westzaan zijn van oorsprong zogenaamde 'vaarpolders'. Met uitzondering van de randen en een enkele polderweg, waren deze gebieden alleen per boot bereikbaar. Beide polders zijn in de loop der jaren flink ontwikkeld, maar vooral Westzaan heeft veel van de oorspronkelijke kenmerken behouden met veel open water. Voordeel van die vaar-historie is dat het gebied rijkelijk bedeed is met scheepvaartsluisjes. Zonder al te veel inspanning waren er van oudsher al mogelijkheden om vissen vanuit de boezem of vanuit het Noordzeekanaal de polders in te laten. Sluiswachters en machinisten van de gemalen waren meestal ook visser en die hadden goed in de gaten wanneer in het voorjaar de glasaal voor de deur lag. Het kon er grijs van zien en door de sluis op een kiertje te zetten verzekerden de vissers zich

weer van hun toekomstige brood. Ook in het najaar waren de mannen op hun hoede. Een paar dagen na volle maan bij een stevige zuidwester en bijbehorende neerslag was de kans op een forse schieraalvangst het grootst en werden alle middelen ingezet om ze aan de schubben te komen.

Maar tijden veranderen. De sluiswachter ging met pensioen en werd vervangen door vrijwilligers. Het gemaal werd op afstand bediend en de visrechten van de machinist beëindigd. Met de paling zelf ging het vanaf de jaren 80 trouwens al fors minder. Over de precieze oorzaken van deze achteruitgang heeft de wetenschap nog geen definitief uitsluitsel, het is een combinatie van factoren. Wat zeker niet helpt is dat boezems en polders potdicht zitten voor alles

WESTZAAN

Een van de eerste historische sluisjes die vispasseerbaar is gemaakt is de Overtoomsluis in Westzaan. Deze sluis wordt nog met de hand bediend door vrijwilligers. Na een proef in 2012 waarbij op één nacht tientallen alen in de sluis gevangen werden, is besloten om de sluis te automatiseren. Op die manier werd het mogelijk om de sluis in de nachtelijke uren te laten schutten door de rinketten (poortjes in de deuren) afwisselend open en dicht te sturen. Daarmee wordt een gebied van ongeveer 400 ha aaneengesloten open water toegankelijk voor vis. Vanwege veiligheidsprotocollen is het systeem wat gevoelig voor storing, maar als het werkt gaat er aantoonbaar schieraal door naar buiten. In het kielzog van de paling pendelt ook menige snoekbaars via de sluis tussen polder en Noordzeekanaal. Het naastgelegen gemaal Overtoom is een zogenaamd vjzalgemaal. Dit traditionele gemaaltype, dat ook in eeuwenoude molens werd toegepast, is voldoende veilig door vis te passeren. Naast de Overtoomsluis zijn in de polder nog vier historische sluisjes aanwezig. Ze worden af en toe geschut voor pleziervaart. Op dat moment is er ook een mogelijkheid voor vissen om mee te liften.

VRIJWILLIGERSMONITORING

Vanaf 2014 wordt het aanbod van glasaal en drie-doornige stekelbaars bij de locatie Overtoom door vrijwilligers gemonitord. Daarbij bleek dat de meeste vis zich niet bij de sluis, maar bij het gemaal aandiende. De glasaalvangsten behoorden

tot de hoogste van het Noordzeekanaalgebied. De afstand (40 meter!) tussen het gemaal en de vispassage in de sluis bleek voor de meeste beesten echter een onneembare horde. Nu is er bij de bouw van het gemaal rekening gehouden met de mogelijke aanleg van een derde vijzel. Daarvoor is er een complete koker door de dijk gelegd en is de verbinding tussen polder en kanaal voor de passage van vissen gemakkelijk te maken.

Een stagiair van het hoogheemraadschap bedacht daar een experimentele oplossing voor die samen met een technisch medewerker in 2015 werd gerealiseerd: een aalgoot. In het eerste jaar kwamen er per nacht soms wel 1000 glasalen over naar binnen!

Luchtfoto van de aanleg van de vispassage Nauerna (foto: HHNK)

wat daar eventueel naar binnen zou willen. Met de start van de KRW aanpak - vanaf ca. 2010 - is daar gelukkig verandering in gekomen. Ook in de Zaanstreek is door HHNK en partners volop gewerkt aan het verbeteren van de migratiemogelijkheden voor vis. Het laatste wapenfeit is een tweezijdig passeerbare visluis naast het gemaal Nauerna. Deze vispassage verbindt het Zijkanaal D met ongeveer 130 hectare open water in de polder Assendelft. Nog dit jaar worden de pompen van het hoofdgemaal van de polder, gemaal Pieter Engel, vervangen door een visveilige variant. Ingetrokken vis kan dan via de vispassage terug naar het Noordzeekanaal of via de pompen van Pieter Engel naar de Nauernasche Vaart. Het vispasseerbaar maken van de sluis Vrouwenverdriet is nog in onderzoek.

Deze glasaalpassage is echter ongeschikt voor schubvis. En omdat die zich in de loop van de jaren ook steeds meer aandienende zal er nog dit jaar een permanente oplossing worden geplaatst.

SCHERMERBOEZEM

De Zaan en de Nauernasche Vaart, die de Zaanse polders omgeven, maken onderdeel uit van de Schermerboezem (1600ha). Deze strekt zich uit van Zaandam tot Den Helder en in oostelijke richting naar Purmerend en Schardam. Bij het plaatsje Nauerna wordt de Nauernasche Vaart met het Noordzeekanaal verbonden door een scheepvaartsluisje. Ook dit sluisje is voorzien van rinkelbediening voor vis. De belangrijkste zuidelijke toegangspoort van dit systeem is het complex van het Zaangemaal en de Wilhelminasluis. Momenteel wordt de laatste hand gelegd aan de bouwwerkzaamheden aan de Wilhelminasluis, die in beheer is bij de Provincie Noord-Holland. De sluisolk is verlengd en de doorvaart verbreed en er is een migratievoorziening aangebracht in de vorm van rinkelbediening. Deze wordt ingeschakeld in de nachtelijke uren, buiten de bedieningstijden van de sluis. Aanvullend hierop kijkt de Provincie, samen met het Hoogheemraadschap, naar mogelijkheden om op deze locatie een speciale voorziening voor de intrek van glasaal aan te brengen. Uittrek van vis kan via de sluis en deels via het Zaangemaal.

DE DIERENAMBULANCE

Amsterdammers weten

ons goed te vinden

De Dierenambulance Amsterdam is een non-profit die aan alle dieren in Amsterdam en omstreken

TEKST & FOTOGRAFIE MARGJE DE JONG – DIRECTEUR/BESTUURDER

hulp en vervoer biedt. Wij werken met een kleine betaalde staf en vrijwel al het uitvoerende werk wordt door onze 135 vrijwilligers gedaan. De Dierenambulance werkt 24 uur per dag, 7 dagen per week. Wij rijden op alle dieren die hulp van een dierenarts kunnen krijgen. Dus zeker ook op de Amsterdamse duiven, de meeuwen en ja, zelfs op muisjes.

We worden zo'n 50.000 keer per jaar gebeld en we rijden tussen de 11.000 en 12.000 ritten per jaar. Aangezien we regelmatig meer dan 1 dier tegelijkertijd vervoeren (denk maar aan een heel nest met kleine eendjes boven op een hoog gebouw aan een drukke weg) verlenen we aan nog veel meer dieren hulp dan het aantal ritten aangeeft. In 2019 hebben we aan 103 verschillende diersoorten hulp geboden. Van alk tot zeearend, van schorpioen tot eekhoorn, wij zien ze allemaal langskomen.

In de afgelopen zomer hebben we te maken gehad met een grote uitbraak van botulisme in een aantal Amsterdamse stadsparken. Elke dag reden wij preventief naar al die parken toe en ving onze vrijwilligers alle versufte en zieke watervogels uit de vijvers. De Amsterdamse Hengelsport Vereniging heeft op ons verzoek gekeken naar de conditie van de vissen in die vijvers, want ook voor hen is botulisme een zeer gevaarlijke ziekte. Gelukkig bleken de vissen minder last te hebben van de uitbraak dan de watervogels dus uiteindelijk hoefden die niet gevangen en verplaatst te worden.

Sprekend over watervogels: een probleem dat wij vaak tegenkomen is dat dieren verstrikt raken in zwerfafval van vissers of dat watervogels in de haak bijten. Je kan dan denken aan een zwaan met een vishaak in zijn keel of aan een meeuw die visdraad om zijn poot heeft gekregen en daarmee in volle vlucht achter een tak in een boom blijft hangen. In 2020 hebben we al meer dan 35 keer gereden voor een dier dat zo in de problemen is geraakt. En dat zijn alleen de dieren die wij door krijgen en niet de dieren die sterven zonder dat iemand het ziet. Ook een deel van de dieren die wij vervoeren redt het helaas niet. Een ander deel heeft soms langdurige operaties en herstel nodig om weer gezond te worden.

Zo werden wij op 22 augustus door een visser gebeld over een waterschildpad met een vishaak diep in zijn keel. Het diertje zat verzwakt midden op een brug in het Sarphatipark. We hebben hem meteen opgehaald maar hadden een probleem. Schildpadden opereren is een vak apart en er zijn maar weinig dierenartsen die dat kunnen. De dierenarts op IJburg wilde het wel proberen dus daar hebben we hem na veel rondbellen naar toe kunnen brengen. Narcose is voor schildpadden zeer ingewikkeld en het lukte de dierenarts niet om dat op een voor deze schildpad

gezonde wijze toe te dienen. De assistentes zijn daarop uren bezig geweest om het haakje te verwijderen. Uiteindelijk lukt hen dat echt niet en moesten zij een gespecialiseerde dierenarts inschakelen. Ook deze dierenarts lukte het niet om de haak te verwijderen en uiteindelijk is het dier op 28 augustus geëuthanaseerd om hem verder lijden te besparen.

Ik hoop dat deze voorbeelden illustreren hoe belangrijk het is om te zorgen dat er geen dieren per ongeluk in een vishaak bijten en hoe belangrijk het is om geen zwerfafval achter te laten. Zorg dat je geen dieren in de problemen brengt door je hobby, let goed op tijdens het vissen en ruim je rommel op! De AHV heeft een financiële bijdrage aan de beide dierenambulances geschonken.